

afpraak berustende gebaren der mimische tooneelspelers, de schilderijen en beelden, behalve voorzoover zij cultuur-historische waarde hebben en de duizenden verdichte fabelen; deels echter zijn ze doelmatig en noodzakelijk, voorzoover ze betrekking hebben op kleeding en lichaamsverzorging, maten, gewichten, geld en dergelijke zaken, zonder welke de maatschappij niet bestaan kan. De kennis van deze dingen mag de Christen geenszins verwaarloozen ⁴¹).

De wetenschappen der tweede categorie hebben tot object hetgeen in den tijd geschied is of hetgeen van Godswege ingesteld is en door de menschen nagespeurd. Dit alles moet men niet als menschelijke instellingen beschouwen, waar men het ook leert ⁴²). In de eerste plaats behoort tot deze categorie de historie, die, zoo zegt Augustinus, ons ten zeerste helpt tot het verstaan der Heilige Schrift, ook indien men haar leert praeter ecclesiam puerili eruditione, buiten de kerk in het onderwijs der jeugd. Zij mag niet tot de menschelijke instellingen gerekend worden, want zij verhaalt dingen, die behooren tot de orde der tijden, welker Schepper en Bestuurder God is. Want iets anders is het *facta narrare*, iets anders *docere faciendā* ⁴³). Verhaalt de historie de voorbijgegangene dingen, de tegenwoordige worden aangetoond door de wetenschappen, die zich richten op de geographische ligging van landen en steden, op den aard der dieren, planten, gesteenten en andere lichamen, zaken, wier bestudeering nuttig is tot het verklaren van moeilijke plaatsen der Schrift en waarvan de Christen de kennis niet kan ontberen ⁴⁴). De astronomie, die den stand der hemellichamen beschrijft zoowel in het heden, alsook door berekening in het verleden en de toekomst, beweegt zich op hetzelfde terrein als de astrologie en daarom kan men haar beter terzijde laten ⁴⁵). Van de wetenschappen, die behooren tot het terrein der *ratio animi* is de dialectica van het hoogste belang; alleen de lust tot disputeeren, die door sophistische redeneering niet anders bedoelt dan met kinderlijke pralerij den tegenstander te overwinnen, moet worden afgekeurd. Aangezien nu, ook al zijn de uitspraken onwaar, toch hun logische verbinding waar kan zijn, en deze *veritas connexionum* niet is ingesteld, maar van Godswege gelegd is in de *rerum ratio* en door de menschen is opgemerkt en opgeteekend, zoodat ze kan onderwezen en geleerd worden, kan